การพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

The Development of Young Storytellers in Community of Bueng Charoen Subdistrict, Ban Kruat District, Buri Ram Province

สินทรัพย์ ยืนยาว[1] / ทิพวัลย์ เหมรา[2*]

Sinsup yuenyaw[1] / Thippawan Hemmara[2*]

[1-2] สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์ 31000, ประเทศไทย
Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Buri Ram 31000, Thailand

**Corresponding author. Email: Thippawan.hm@bru.ac.th*

Received: November 26, 2024
Revised: August 15, 2025
Accepted: August 16, 2025

Abstract

The research on the development of young storytellers in community of Bueng Charoen Subdistrict, Ban Kruat District, Buri Ram Province, aimed to collect knowledge of cultural capital to develop a training course for young storytellers. The sample group used in the study was 30 students in the Sai Tri Phatthana 3 and Sai Tri Phatthana 7 communities, selected by purposive sampling. The instruments used to collect data included a cultural capital interview form, a young storyteller development course, and statistics used for data analysis included mean, standard deviation, and E1/E2 efficiency. The results of the study found that Bueng Charoen Subdistrict Municipality, Ban Kruat District, has important tourist attractions, namely, the Hundred Nest Beehive Tree and the 3,000-Year Prehistoric Museum at Wat Pa Phra Sabai. The content can be divided into 6 topics: 1) History of the Sai Tri Phatthana 3 Community, 2) History of the Sai Tri Phatthana 7 Community, 3) History and

[*] ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding author) ; อาจารย์ ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

origin of the Hundred Nest Beehive Tree and the Shrine of Grandfather Boonma Hundred Nests, 4) History of the honey harvesting Tradition, 5) History of the 3,000-Year Prehistoric Museum at Wat Pa Phra Sabai, and 6) Various antiques displayed in the museum. As for the development of the young storyteller curriculum, there are 5 learning units, 15 hours in total, under 10 learning management plans, which have an efficiency of 87.87/91.22.

Key words: Community tourism, Buri Ram Province, Young Storyteller

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาหลักสูตรฝึกปฏิบัติการสร้างนักเล่าเรื่องน้อย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนในเขตพื้นที่ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และชุมชนสายตรีพัฒนา 7 จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม หลักสูตรการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพ E1/E2 ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญคือ ต้นผึ้งร้อยรังและพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย สามารถจำแนกเนื้อหาเป็น 6 เรื่อง ประกอบด้วย 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 2) ประวัติความเป็นมาของชุมชนสายตรีพัฒนา 7 3) ประวัติและที่มาของต้นผึ้งร้อยรัง ศาลพ่อปู่บุญมาร้อยรัง 4) ประวัติความเป็นมาของประเพณีตีผึ้ง 5) ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย และ 6) วัตถุโบราณต่าง ๆ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ส่วนการพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย มีหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 15 ชั่วโมง ภายใต้แผนการจัดการเรียนรู้ 10 แผน ซึ่งมีประสิทธิภาพที่ 87.87/91.22

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวชุมชน, จังหวัดบุรีรัมย์, นักเล่าเรื่องน้อย

บทนำ

ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่รอยต่อแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในอนาคต นับเป็นหนึ่งในเส้นทางการท่องเที่ยวและการค้าที่น่าสนใจ ด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น ประเพณีตีน้ำผึ้ง ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เทศบาลตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีที่เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ซึ่งหลายภาคส่วนให้ความสำคัญและส่งเสริมเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงชุมชนสายตรีพัฒนา 7 มีพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย ซึ่งมีวัตถุโบราณต่าง ๆ รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนจึงมีพื้นที่เป็นแนวป่าชายแดน รวมถึงหน้าผาต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวได้

เทศบาลตำบลบึงเจริญ และประชาชนในชุมชนตำบลบึงเจริญได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพียงพอต่อการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมกิจกรรมและ

งบประมาณในการพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อรองรับการขับเคลื่อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวตำบลบึงเจริญ มีการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านสินค้าและบริการต่าง ๆ และได้พัฒนาสถานที่ให้มีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว การขับเคลื่อนดังกล่าวพบว่ายังขาดการเตรียมความพร้อมที่สำคัญ 2 ส่วนที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว คือ ด้านการมีส่วนร่วมของทุกวัย โดยเฉพาะวัยเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตขึ้นมาแทนที่ในอนาคต และด้านการสร้างนักเล่าเรื่องน้อย ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและนำเสนอข้อมูลที่สำคัญต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบ ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เห็นคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการเพิ่มความสามารถด้านการท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง ดังปรากฏเป็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580 ที่กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งในยุทธศาสตร์ชาตินี้ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน 5 ประเด็น มีประเด็นด้านการสร้างความหลากหลายในการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนบึงเจริญจัดเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อาศัยวัฒนธรรมและประเพณี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา สร้างความเข้มแข็งในสถาบันศาสนา เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนที่ดีงามให้แก่ประชาชน รวมถึงปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019, p. 88)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นจึงได้เห็นความสอดคล้องของโครงการในการที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาตามยุทธศาสตร์จังหวัดบุรีรัมย์ที่ได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2566-2570 กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 เมืองน่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป้าประสงค์ที่ 6 ส่งเสริมและสนับสนุนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 3 สร้างค่านิยม จิตสำนึกและพัฒนาศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ของเด็ก เยาวชน และประชาชน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน (Provincial Strategy and Data for Development Group, 2023, p. 48) โครงการดังกล่าวจะช่วยในการสร้างความรู้ ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาท้องถิ่นในฐานะผู้นำเสนอเรื่องราวของชุมชน

หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ราชภัฏ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่น ที่ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งกำหนดผลลัพธ์การพัฒนาที่สำคัญคือ “หลักสูตรท้องถิ่นของเรา” (Office of the Rajabhat University Presidents, 2019) โดยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง นักเล่าเรื่องน้อยจะเป็นการรวบรวมข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมสำคัญของชุมชนบึงเจริญ มาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้กับสถานศึกษาในท้องถิ่นตำบลบึงเจริญ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชนตำบลบึงเจริญ และให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากการเรียนในหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนตำบลบึงเจริญ ทำให้การท่องเที่ยวตำบลบึงเจริญมีศักยภาพที่เข้มแข็งและสามารถรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต

ด้วยความสำคัญของผลที่เกิดจากความต้องการของชุมชนและช่องว่างของการพัฒนาชุมชนตำบล บึงเจริญด้านการท่องเที่ยว ประกอบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การจัดการศึกษาและการพัฒนา

ท้องถิ่นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ “พัฒนานักสื่อสารเด็กและเยาวชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง นักเล่าเรื่องน้อย ที่เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมต่อการสร้างหรือพัฒนานักเล่าเรื่องเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

2. พัฒนาหลักสูตรฝึกปฏิบัติการนักเล่าเรื่องน้อย ชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย ส่วนแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบึงเจริญ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงสัมภาษณ์ และส่วนที่สอง เป็นการพัฒนาหลักสูตรในการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เครื่องมือแบบทดสอบ หลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย และคู่มือการฝึกปฏิบัติหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1 ประชากร

การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 และ มัธยมศึกษาปีที่ 1-2 ของโรงเรียนบ้านตัวอย่าง และโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 7 ซึ่งเป็นนักเรียนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลบึงเจริญ คือ ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และชุมชนสายตรีพัฒนา 7 จำนวน 33 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรมเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 ของโรงเรียนบ้านตัวอย่าง และโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 7 ซึ่งเป็นนักเรียนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว

ของเทศบาลตำบลบึงเจริญ คือ ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 จำนวน 15 คน และชุมชนสายตรีพัฒนา 7 จำนวน 15 คน รวมเป็น 30 คน วิธีการคัดเลือกนักเรียนให้ได้นักเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในเทศบาลตำบลบึงเจริญ 2 แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยต้นผึ้งร้อยรัง ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย ชุมชนสายตรี 7 เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบลที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีความสะดวกสบายในการเข้าถึง เครื่องอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น เส้นทางคมนาคม ห้องสุขา ลานจอดรถ รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำ จึงได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายการให้ข้อมูลในครั้งนี้คือบุคคลสำคัญ (Key Informants) ที่มีความรู้ ความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากเทศบาลตำบลบึงเจริญจำนวน 1 คน 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 จำนวน 3 คน 3) ตัวแทนผู้นำชุมชน ชุมชนสายตรี 7 จำนวน 2 คน 4) ปราชญ์ชาวบ้าน / ผู้สูงอายุ ในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ที่มีความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาทุนทางวัฒนธรรม จำนวน 10 คน 5) ปราชญ์ชาวบ้าน / ผู้สูงอายุ ในชุมชนสายตรี 7 ที่มีความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาทุนทางวัฒนธรรม จำนวน 7 คน 6) ครูโรงเรียนบ้านตัวอย่าง จำนวน 2 คน 7) ครูโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 7 จำนวน 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 28 คน

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้จึงแยกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบไปด้วยบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 28 คน และกลุ่มเป้าหมายที่สองเป็นกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว 2 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน รวมเป็นกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ รวม 58 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือในการวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม

2.2 หลักสูตรการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

2.3 คู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

2.4 แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย แต่ละเครื่องมือดังขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม

การรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ใช้การจัดสนทนากลุ่มเป็นสำคัญ จึงได้พัฒนาเครื่องมือสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการกำหนดประเด็นคำถามจากการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเทศบาลตำบลบึงเจริญเพื่อให้ได้ข้อมูล ดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 2) ประวัติความเป็นมาของชุมชนสายตรีพัฒนา 7 3) ประวัติและที่มาของต้นผึ้งร้อยรัง ศาลพ่อปู่บุญมาร้อยรัง 4) ประวัติความเป็นมาของประเพณีตีผึ้ง 5) ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย และ 6) วัตถุโบราณต่าง ๆ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

3.2 หลักสูตรการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

การพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย ได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน

3.2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร เพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนและโครงสร้างของหลักสูตร

3.2.3 พัฒนาร่างหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 1) ความเป็นมาของหลักสูตร 2) วิสัยทัศน์ของหลักสูตร 3) คุณภาพของผู้เรียนในหลักสูตร 4) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 5) ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร 6) กลุ่มเป้าหมายของผู้เรียนในหลักสูตร 7) คุณสมบัติของผู้เรียนในหลักสูตร 8) ระยะเวลาการศึกษาของหลักสูตร 9) โครงสร้างหลักสูตร 10) สื่อการเรียนรู้ในหลักสูตร 11) การวัดผลและประเมินผลในหลักสูตร และ 12) เกณฑ์การผ่านหลักสูตร

3.2.4 นำร่างหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ชุมชนมัคคุเทศก์น้อยและชุมชนนักพูด จำนวน 3 ท่าน

3.2.5 นำร่างหลักสูตรมาพิจารณาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

3.2.6 นำร่างหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อยที่ได้ปรับปรุงแก้ไข เสนอเพื่อประเมินคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินมาตรวัดประมาณค่า 3 ระดับ โดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

3.2.7 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.297

3.2.8 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามข้อแนะนำ เพื่อจัดทำหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อยฉบับสมบูรณ์

3.3 คู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

หลังจากพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย เพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางในการทดลองใช้หลักสูตร โดยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้

3.3.2 พัฒนาร่างหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย โครงสร้างประกอบด้วย 1) คำชี้แจง 2) จุดประสงค์ 3) ผลลัพธ์การเรียนรู้ 4) แบบทดสอบก่อนเรียน 5) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม 6) แผนการเรียนรู้จำนวน 10 แผน 16) แบบทดสอบหลังเรียน และ 7) เฉลยแบบทดสอบ

3.3.3 นำร่างคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ชุมชนมัคคุเทศก์น้อยและชุมชนนักพูด จำนวน 3 ท่าน

3.3.4 นำร่างคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยมาพิจารณาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน

3.3.5 นำร่างคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยที่ได้ปรับปรุงแก้ไข เสนอเพื่อประเมินคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินมาตรวัดประมาณค่า 3 ระดับ โดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

3.3.6 นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.263

3.3.7 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามข้อแนะนำ เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยฉบับสมบูรณ์

3.4 แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน

3.4.1 ศึกษารายละเอียดเนื้อหาบทเรียน ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อกำหนดตารางการวิเคราะห์ข้อสอบ พบว่ามีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องวัดผล จำนวน 18 ตัว และจัดทำข้อคำถามทั้งสิ้น 42 ข้อ ใช้จริง 30 ข้อ

3.4.2 ดำเนินการพัฒนาแบบทดสอบแบบปรนัย จำนวน 3 ตัวเลือก จำนวนทั้งสิ้น 42 ข้อ

3.4.3 นำข้อสอบที่พัฒนาขึ้นไปหาความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่ต้องการวัดกับข้อคำถาม โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

3.4.4 นำผลการวิเคราะห์ข้อสอบมาพิจารณาการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ .50 – 1.00 ตามที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์ข้อสอบ จำนวน 30 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม

การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก เนื่องจากเหมาะสมกับงานทางด้านการพัฒนา โดยรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สถานที่สำคัญของชุมชนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว รวมไปถึงข้อมูลทางวัฒนธรรมด้านจิตใจ เช่น ประเพณี ความเชื่อ เรื่องเล่านิทานต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลสำคัญต่อการทำความเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ สืบทอดและต่อยอดไปสู่การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ได้เข้าถึงข้อมูลและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการเรียนรู้การเป็นนักเล่าเรื่องชุมชน ผ่านการออกแบบหลักสูตรการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชนที่บูรณาการความร่วมมือกับโรงเรียนในชุมชน เพื่อลดช่องว่างของการท่องเที่ยวชุมชน

การเก็บข้อมูลการวิจัย มีความจำเป็นที่จะต้องรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่งข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางในการรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ โดยข้อมูลจากเอกสารจะมีส่วนสำคัญในการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องในเชิงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน รวมไปถึงการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมในเชิงหลักการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านการท่องเที่ยว และแนวทางในการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชนให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ รวมไปถึงการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบการดำเนินการวิจัย

4.1.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) เรื่องเล่านอกจากจะเป็นข้อเท็จจริงตามหลักวิทยาศาสตร์แล้ว ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญหลายประการอาจจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้เรื่องเล่าของนักเล่าเรื่องชุมชนมีชีวิตและน่าสนใจ เช่น นิทานอธิบายเหตุความเป็นมาของสถานที่ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้แฝงอยู่ในตัวคน การจะได้มาซึ่งข้อมูลลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องใช้การรวบรวมข้อมูลเชิงสนาม โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview technique) โดยใช้แนวสัมภาษณ์ (Interview guide) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ในการขับเคลื่อนงานการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน ตลอดถึงข้อคิดเห็นที่สำคัญต่อการพัฒนา ปรับเปลี่ยน วิเคราะห์และสะท้อนผลของวิธีการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดที่ชัดเจนจึงจำเป็นต้องใช้การสัมภาษณ์เพื่อให้เข้าถึงความคิด ความเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้า ออกแบบ การพัฒนาการทดลอง รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์หรือบกพร่อง ผ่านผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 ท่าน รวมถึงประชาชนในชุมชนที่จะได้ช่วยกันสะท้อนความรู้สึกผ่านกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการเป็นนักเล่าเรื่องชุมชน

4.1.2.2 การสนทนากลุ่ม (Focused group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview schedule) ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม (Group think) โดยใช้เทคนิค Appreciation-Influence-Control (AIC) การระดมความคิดเห็น (Brainstorming) การใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลนี้เพื่อให้เข้าถึงทุนทางวัฒนธรรมชุมชนที่สะสมในบุคคล นักปราชญ์ ผู้นำทางความคิดทางจิตใจของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลและสาระที่จะใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลไปเป็นเนื้อหาถ่ายทอดให้กับกลุ่มนักเล่าเรื่องชุมชนที่จะพัฒนา

4.2 การรวบรวมข้อมูลการฝึกปฏิบัติการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการพัฒนาและการใช้หลักสูตร การเก็บรวบรวมในขั้นตอนนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ โดยการนำหลักสูตรไปทดลองจัดกิจกรรม ตามกระบวนการ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

4.2.1 ประชุมชี้แจงครูที่เป็นอาสาสมัครในการพัฒนามัคคุเทศก์ของโรงเรียนบ้านตัวอย่างและโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 7 พร้อมกับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อทำความเข้าใจแนวทางในการทดลองใช้หลักสูตร

4.2.2 ประชุมชี้แจงครูที่เป็นอาสาสมัครในการพัฒนามัคคุเทศก์ของโรงเรียนบ้านตัวอย่างและโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 7 พร้อมกับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลผลการทดลองการใช้หลักสูตร และการสะท้อนผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมและการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรและคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้แนวคิดทางคติชนวิทยาว่าด้วยเรื่องเล่าท้องถิ่นกับประวัติศาสตร์คำบอกเล่า โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analytics) เน้นการวิเคราะห์ และตีความข้อมูลเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อมูลสำหรับการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย

5.2 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรและคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณในการวิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรและคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย ซึ่งประกอบด้วยชุดกิจกรรม แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบ และผลสัมฤทธิ์ของการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

5.2.1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)

5.2.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.2.3 ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC: Index of item objective congruence) โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

5.2.4 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย E1/E2 ตัวแรกแสดงประสิทธิภาพ (Effective) ของกระบวนการซึ่งอยู่ในรูปค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากแบบฝึกทั้งหมด ส่วน E2 แสดงประสิทธิภาพของผลโดยรวมซึ่งอยู่ในรูปค่าเฉลี่ยร้อยละของแบบทดสอบหลังการใช้นวัตกรรม โดยตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพของคู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยไว้ที่ 80 / 80

5.2.5 ค่าดัชนีประสิทธิผล - (EI: Effectiveness Index) แสดงพัฒนาการของผู้เรียน

ผลการวิจัย

1. การรวบรวมองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 มีทุนทางวัฒนธรรมที่รวบรวมได้ประกอบด้วย

1.1.1 ความเป็นมาของชุมชนสายตรีพัฒนา 3

ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2521 จากนโยบายรัฐบาลช่วงสงครามเย็น เพื่อพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยและการเกษตร ท่ามกลางความขัดแย้งชายแดนไทย-กัมพูชา แม้ต้องเผชิญปัญหาสงครามและภัยจากสัตว์ป่า ชาวบ้านได้รวมตัวกันเพื่อสร้างความมั่นคงและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านเศรษฐกิจ การประมูลน้ำผึ้งจากต้นไทรใหญ่กลายเป็นรายได้สำคัญที่นำมาพัฒนาสาธารณูปโภคในหมู่บ้านและสนับสนุนกิจกรรมชุมชน เช่น งานบุญและประเพณี ส่วนด้านวัฒนธรรม ความเชื่อในศาลพ่อปู่บุญมาและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องช่วยหล่อหลอมความสามัคคีของชาวบ้าน

ในปี พ.ศ. 2545 ชุมชนริเริ่มโครงการ “หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” โดยนำธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องพ่อปู่ และเรื่องเล่าท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นจุดขาย เช่น กิจกรรมชมรังผึ้งหลวงและการเยี่ยมชมศาลพ่อปู่บุญมา ซึ่งกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ปัจจุบัน ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ยังคงรักษาอัตลักษณ์ผ่านความร่วมแรงร่วมใจ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ถือเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปรับตัวอย่างกลมกลืนกับยุคสมัย

1.1.2 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อ

ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ให้ความสำคัญกับ “ศาลพ่อปู่บุญมา” และ “ต้นไทรใหญ่” ในฐานะศูนย์รวมความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจและรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ความเชื่อเรื่องพ่อปู่บุญมา เช่น การเข้าฝันและความสัมพันธ์กับผึ้งหลวง สร้างความเคารพและศรัทธาในหมู่ชาวบ้าน ความศักดิ์สิทธิ์นี้ช่วยกำหนดกฎระเบียบ เช่น การดูแลความสะอาด ไม่ส่งเสียงดัง และการอนุรักษ์ระบบนิเวศรอบต้นไทร ชาวบ้านยังปฏิบัติตามธรรมเนียมการเก็บน้ำผึ้งแบบอนุรักษ์เพื่อให้ผึ้งยังคงมาทำรังในปีต่อไป

นอกจากนี้ ความเชื่อดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเรื่องเล่าเกี่ยวกับพ่อปู่และผึ้งหลวงถูกนำมาเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ส่งเสริมการผลิตน้ำผึ้ง การท่องเที่ยว และการจัดประเพณีที่สร้างรายได้และชื่อเสียง ความเชื่อจึงไม่เพียงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ยังช่วยสร้างความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตของชุมชนกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

1.1.3 ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เป็นผลจากวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา และเรื่องเล่าในท้องถิ่น ซึ่งปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และการประกอบอาชีพ ชุมชนปฏิบัติตาม ฮีต 12 คอง 14 เช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป โดยมีประเพณีที่โดดเด่นและเชื่อมโยงกับพ่อปู่บุญมาร้อยรัง ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และธรรมชาติในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังนี้

1. พิธีสรงน้ำศาลเจ้าพ่อบุญมา ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 จัดขึ้นทุกวันที่ 13 เมษายน ซึ่งตรงกับเทศกาลสงกรานต์ โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเช้าตรู่ ชาวบ้านจะนำอาหารและผลไม้มาเซ่นไหว้ศาลพ่อปู่ใต้ต้นไทรใหญ่ จากนั้นใช้น้ำอบน้ำหอมสรงรูปปั้นพ่อปู่บุญมา และต่อด้วยการรดน้ำขอพรผู้สูงอายุในชุมชน พิธีนี้สะท้อนความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ โดยเชื่อว่าพ่อปู่บุญมานำผึ้งหลวงมาสู่ต้นไทร สร้างรายได้ให้ชุมชน การสรงน้ำนี้จึงเป็นการแสดงความกตัญญู ความศรัทธา และเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว รวมถึงสร้างความสามัคคีในชุมชน

2. ประเพณีบวงสรวงศาลพ่อปู่บุญมาและการเก็บน้ำผึ้ง หรือ “ประเพณีตีผึ้ง” ของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี สะท้อนอัตลักษณ์และความสามัคคีของชุมชน กิจกรรมนี้เริ่มจากการบวงสรวงศาลพ่อปู่บุญมาเพื่อขออนุญาตเก็บน้ำผึ้ง โดยเน้นความระมัดระวังและการทำงานร่วมกัน เนื่องจากต้นไทรใหญ่ที่มีรังผึ้งจำนวนมากอาจเป็นอันตราย ประเพณีนี้ยังช่วยสร้างคุณค่าให้น้ำผึ้งที่เก็บได้ โดยเชื่อว่าเป็นน้ำผึ้งศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมอันเคร่งครัด ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ให้เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นและจุดขายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์

3. ประเพณีบุญเบิกบ้าน ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 จัดประเพณีบุญเบิกบ้านขึ้นในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 เพื่อบวงสรวงขอพรจากเจ้าพ่อบุญมาร้อยรังและเทวดาอารักษ์ให้ฝนตกตามฤดูกาล และพืชพรรณเจริญงอกงาม ก่อนฤดูกาลเพาะปลูก อีกทั้งยังเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผึ้งที่ตายในประเพณีตีผึ้ง ชุมชนได้ปรับประเพณีเดิมด้วยการเสี่ยงทาย โดยการจุดบั้งไฟเพื่อทำนายสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ฝนตก พืชผล และการท่องเที่ยว รวมถึงการทำบุญตักบาตรเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล ชุมชนได้นำประเพณีนี้มาเสริมสร้างความสามัคคีและสร้างจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่

1.1.4 เรื่องเล่าประจำชุมชน

เรื่องเล่าในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการอธิบายที่มาของความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และประเพณีของชุมชน เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารและถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น การเล่าเรื่องทำให้เกิดความหมายและสามารถสร้างความน่าเชื่อถือในสังคม ทั้งจากเรื่องจริงหรือเรื่องสมมติ ทั้งที่เป็นเรื่องราวหรือเป็นเพียงเหตุการณ์เล็ก ๆ ซึ่งเชื่อมโยงกับศาลพ่อปู่บุญมาและประเพณีตีผึ้ง ดังนี้

1. เรื่องเล่า “รถขุดล้มต้นไทรไม่ได้เพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์” เรื่องเล่าของชาวบ้านในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เล่าว่ารถขุดที่ถูกนำมาใช้ในการขุดสระน้ำไม่สามารถโค่นต้นไทรได้ เพราะเครื่องยนต์ของรถขุดเกิดขัดข้องทุกครั้งที่พยายามล้มต้นไม้ จนเกิดความเชื่อว่าต้นไทรนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ ชาวบ้านจึงตัดสินใจให้รักษาต้นไทรไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีในต้นไม้ตามความคิดของคนอีสาน

2. เรื่องเล่า “คนเดินเข้าไปในต้นไทร” เรื่องเล่าจาก C.Soda (personal communication, November 29, 2023) ที่เล่าว่าขณะที่เดินกลับจากสวน เขาเห็นชายสูงวัยเดินเข้าไปในต้นไทรแล้วหายไป ซึ่งสะท้อนความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของต้นไทรที่เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่มาของชื่อ “ศาลพ่อปู่บุญมา” ที่เชื่อมโยงระหว่างต้นไทรและศาลประจำชุมชน

3. เรื่องเล่า “ฝันว่าพ่อปู่บุญมาจะนำโชคมาสู่ชุมชน” จาก K. Mueksi (personal Communication, November 29, 2023) ที่เล่าว่าฝันเห็นพ่อปู่บุญมาบอกให้ช่วยกันรักษาต้นไทรเพื่อให้สิ่งดี ๆ มาสู่ชุมชน ซึ่งเขาเชื่อว่าสิ่งดี ๆ คือการซื้อหวยและถูกรางวัลของคนในชุมชน แต่หลังจากนั้นผึ้งหลวงก็มาทำรังที่ต้นไทร ทำให้ชุมชนเชื่อว่ารังผึ้งน่าจะเป็นของขวัญจากพ่อปู่บุญมา โดยเฉพาะผู้ที่ดูแลต้นไทรอย่างดี

4. เรื่องเล่า “ห้ามเก็บน้ำผึ้งบนต้นไทร” จาก K. Mueksi (personal Communication, November 29, 2023) เล่าว่าฝันเห็นชายชุดขาวสั่งห้ามเก็บน้ำผึ้งบนต้นไทร ซึ่งเขาต่อรองว่าไม่ทำจะหาเงินเลี้ยงครอบครัวไม่ได้ หลังจากนั้นจึงเปลี่ยนวิธีการเก็บน้ำผึ้งโดยถวายเครื่องคาวหวานและประมูลน้ำผึ้งจากชุมชนก่อนขึ้นเก็บน้ำผึ้ง

5. เรื่องเล่า “ขโมยน้ำผึ้งกลับบ้านไม่ถูก” เรื่องเล่าเกี่ยวกับการขโมยน้ำผึ้งจากต้นไทรใหญ่ เมื่อมีชายสองคนมาขโมยน้ำผึ้งกลางดึก ผึ้งบินมาที่บ้านชาวบ้าน ทำให้พวกเขาสังเกตเห็นและไปพบว่ามีการขโมยเกิดขึ้น ชาวบ้านจึงตักเตือนและแจ้งตำรวจ หลังจากนั้นขโมยทั้งสองกลับมาที่ต้นไทรอีกครั้ง แต่บอกว่าไม่รู้ทำไมจึงกลับมาที่นี่อีก ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการกระทำของพ่อปู่บุญมาที่ส่งผึ้งไปเตือนและทำให้ขโมยกลับบ้านไม่ถูก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการขโมยอีก จากการรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีตีผึ้งชุมชนสายตรีพัฒนา 3 พบว่าได้เกิดเรื่องเล่าต่าง ๆ เป็นระยะ และเรื่องเล่านี้ได้สร้างความเชื่อที่พัฒนาไปสู่การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ไปสู่ประเพณีและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.2 ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนสายตรี 7 มีทุนทางวัฒนธรรมที่รวบรวมได้ ประกอบด้วย

1.2.1 ความเป็นมาของชุมชนสายตรี 7 และพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย

ชุมชนสายตรีพัฒนาเดิมเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการอพยพมาจากพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 โดยกลุ่มประชาชนที่นำโดยนายพัฒน์ และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบึงน้อย” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “บ้านสายตรี 7” การพัฒนาเริ่มจากการทำเกษตรกรรมและขยายตัวตามเส้นทางคมนาคม จนกระทั่งหมู่บ้านเผชิญกับภัยสงครามจากประเทศเพื่อนบ้านในช่วงสงครามเขมรแดง ชุมชนได้ตั้งชุดคุ้มครองเพื่อป้องกันอันตราย และบางส่วนอพยพไปอยู่ที่อื่นจนกระทั่งสงครามสงบในปี พ.ศ. 2535

การพบวัตถุโบราณในพื้นที่ชุมชนเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2540 เมื่อพระธงชัยมาจำพรรษาที่วัดป่าพระสบายและได้รวบรวมวัตถุโบราณจากการขุดค้น ชุมชนเริ่มสะสมและเก็บรักษาวัตถุเหล่านี้ในพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย และในปี 2541 การขุดพบโครงกระดูกและเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากนำไปสู่การสร้างพิพิธภัณฑ์และการจัดทำพิธีกรรม “ทำบุญกระดูก 3,000 ปี” เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับในพื้นที่ ชุมชนยังคงรักษาประเพณีนี้จนถึงปี 2547 ประเพณีนี้ได้หายไปเมื่อพระธงชัยออกจากชุมชน

1.2.2 วัตถุโบราณที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย ชุมชนสายตรี 7 จัดแสดงวัตถุโบราณจากการขุดค้นในพื้นที่ชุมชน รวม 318 ชิ้น และเศษชิ้นส่วนอีกกว่าหนึ่งตัน ส่วนใหญ่เป็น

วัตถุจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะภาชนะดินเผา ซึ่งมีหลากหลายรูปทรง เช่น หม้อ กระถาง พาน ถ้วย และบาตร รวมถึงเครื่องประดับดินเผาและสำริด เช่น กำไล สร้อยคอ ลูกปัด และตุ้มหู นอกจากนี้ยังมีเครื่องใช้ ต่าง ๆ เช่น ไห ขวานหิน ลูกกลิ้ง แท่นบทยา และพระพุทธรูปจัดแสดงด้วย

1.2.3 ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีทำบุญกระดูก 3,000 ปี ของชุมชนสายตรี 7 เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณเจ้าของวัตถุโบราณที่พบในชุมชน โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาโบราณและโครงกระดูกที่ขุดพบ การทำบุญนี้มีเป้าหมายอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณเหล่านั้น ผ่านพิธีกรรมที่ผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผี พิธีจัดขึ้นในช่วงเดือนสาม ระหว่างการว่างเว้นจากการทำนา ใช้เวลาทั้งสองวัน โดยมีการทำบุญถวายภัตตาหาร การสวดมนต์ และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฟังธรรมและการเสี่ยงโชค ประเพณีนี้เป็นการปรับเปลี่ยนประเพณีส่วนบุคคลให้เป็นกิจกรรมส่วนร่วมของชุมชน และกลายเป็นเอกลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัตถุโบราณ

1.2.4 เรื่องเล่าประจำชุมชน

ชุมชนสายตรี 7 มีเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนถึงตาย แม้ในช่วงแรกเรื่องผีในเวทีวิจัยจะยากเนื่องจากคนในชุมชนมองว่าไม่น่าเชื่อถือ แต่ภายหลังมีการสร้างความเข้าใจว่าความเชื่อเหล่านี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เช่นเดียวกับการนำเรื่องพญาคันคากมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดยโสธร เรื่องเล่าเกี่ยวกับผีในชุมชนสายตรีมี 3 ประเภท ได้แก่ เรื่องที่ได้ยินจากผู้อื่น เรื่องที่มาจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เล่า และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความฝัน

จากข้อมูลในข้างต้นอันเป็นเนื้อหาของทุนทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ชุมชนได้นำไปสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เพื่อจัดทำใบความรู้และเนื้อหาเพื่อการค้นคว้าของนักเล่าเรื่องน้อยชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

2. พัฒนาหลักสูตรฝึกปฏิบัติการนักเล่าเรื่องน้อย ชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ การพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อยได้ดำเนินการพัฒนาขึ้นตามกระบวนการต่าง ๆ และได้มีการทดลองและศึกษาผลจากการทดลองมาวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันสืบเนื่องมาจากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 แนวทางในการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

จากการดำเนินการวิจัยพบว่าแนวทางในการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาใน 4 มิติ ประกอบ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านความรับผิดชอบ และ 4) ด้านการสร้างเสริมประสบการณ์ โดยใช้เวลาในการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยจำนวน 15 ชั่วโมง แบ่งเป็นการเรียนรู้ภาคทฤษฎี จำนวน 5 ชั่วโมง และปฏิบัติ จำนวน 10 ชั่วโมง มีหน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้น 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 รู้เรื่องการสื่อสาร เวลา 2 ชั่วโมง เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดว่าด้วยการสื่อสารที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร การเข้าใจองค์ประกอบของการสื่อสารจะช่วยให้ผู้ผ่านการพัฒนาในหลักสูตรทราบความสำคัญและข้อควรระวังของการสื่อสาร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 รู้ข้อมูลชุมชนท้องถิ่น เวลา 2 ชั่วโมง เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะการสรุปความจากการฟัง โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจแนวคิดว่าด้วยการสรุปความจากการฟัง เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักของการสรุปความ และเป็นการปฏิบัติจริงในการสรุปความจากเรื่องที่ฟัง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 รู้ปฏิบัตินักเล่าเรื่อง เวลา 5 ชั่วโมง เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการเล่าเรื่อง โดยเริ่มจากการเป็นนักสร้างเรื่องตามแนวคิด 5W1H เพื่อให้เกิดความเข้าใจแนวทางการประยุกต์เรื่องเล่าที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่รวบรวมได้จากการฟังมาสร้างเป็นบทพูด หลังจากเข้าใจหลักการสร้างเรื่อง เป็นการฝึกปฏิบัติการสร้างเรื่อง และฝึกปฏิบัติการเล่าเรื่องตามบทที่ตนได้พัฒนาขึ้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 รู้พัฒนาบุคลิกภาพ จำนวน 3 ชั่วโมง เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการพูดที่ประกอบไปด้วยการใช้น้ำเสียง ถ้อยคำ และท่าทาง โดยเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการเล่าเรื่อง น้ำเสียง และการใช้ท่าทาง รวมถึงการสร้างความแม่นยำในเนื้อหาของบทพูด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 รู้ปฏิบัติการในสถานการณ์จริง เวลา 3 ชั่วโมง เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาประสบการณ์การพูดต่อหน้าที่ประชุมชน โดยเป็นการพูดต่อหน้าผู้ฟังนักท่องเที่ยวจำลอง ซึ่งผู้ฟังเป็นประชาชนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เล่าเรื่องได้เรียนรู้ถึงสถานการณ์จริงของการทำหน้าที่ ลดความตระหนกตื่นเต้น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและข้อเสนอแนะจึงเป็นเรื่องสำคัญในหน่วยการเรียนรู้นี้

จากแนวทางการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยและหน่วยการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นไปพัฒนาเป็นหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย ประกอบด้วยโครงสร้าง ดังนี้ 1) คำชี้แจง 2) จุดประสงค์ 3) ผลลัพธ์การเรียนรู้ 4) แบบทดสอบก่อนเรียน 5) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม 6) แผนการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน 7) แบบทดสอบหลังเรียน และได้นำไปพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย จำนวน 30 คน

2.2 ประสิทธิภาพในการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

การหาประสิทธิภาพของคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย เพื่อพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยของชุมชนเขตเทศบาลตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ จากการใช้งานกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน พบว่าในการพัฒนาคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ โดยกำหนดเกณฑ์ในการพัฒนาไว้ที่ 80/80 จากผลการดำเนินการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพของคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย มีประสิทธิภาพ (E1/E2) ที่ 87.87/91.22 โดยการหาประสิทธิภาพมีดังนี้

2.2.1 คะแนนจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละชุดกิจกรรม โดยนำคะแนนของนักเรียนขณะทำกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมมาคำนวณเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรก (E1)

2.2.2 คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน หลังจากผ่านการพัฒนาตามกระบวนการในคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยมาคำนวณเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรก (E2)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

คู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย	**E1**	**E2**
ประสิทธิภาพ	87.87	91.22

จากตารางที่ 1 แสดงว่า คะแนนจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละครั้งมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.87 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 31.22 ซึ่งคู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยมีค่าตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.2.3 ค่าดัชนีประสิทธิผล

การหาค่าพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นของนักเรียนโดยอาศัยการหาค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index : E.I) มีสูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}$$

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงดัชนีประสิทธิผลของคู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนนสอบ		ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I)
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	
30	30	689	821	.6256

จากตารางที่ 2 จะพบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลของคู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยเท่ากับ .6256 คิดเป็นคะแนนพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 62.56

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการดำเนินการวิจัยการพัฒนานักสื่อสารเด็กและเยาวชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาหลักสูตรฝึกปฏิบัติการสร้างนักเล่าเรื่องน้อยชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และชุมชนสายตรีพัฒนา 7 และพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยตามหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น จากการศึกษาผู้วิจัยมีประเด็นที่จะยกมาอภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

จากการศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาหลักสูตรฝึกปฏิบัติการสร้างนักเล่าเรื่องน้อยชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และชุมชนสายตรีพัฒนา 7 พบว่าทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้งสองที่นำมาใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ทั้งเป็นทุนทางธรรมชาติ กล่าวคือเป็นสิ่งที่มีปรากฏโดยธรรมชาติ เพียงแต่ประชาชนในชุมชนมีกระบวนการที่นำไปสู่การยกระดับให้มีคุณค่าและความหมายขึ้น เช่น ต้นไทรใหญ่หรือต้นผึ้งร้อยรัง เป็นต้นไม้ที่เกิดและเติบโตตามธรรมชาติ และการเข้ามาทำรังของผึ้งที่มาโดยธรรมชาติ ไม่ใช่การเลี้ยง วัตถุโบราณที่มีการขุดค้นพบในบริเวณของชุมชนได้ถูกนำมาเก็บรักษาในรูปของพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่ขออนุญาตกรมศิลปากรในการนำวัตถุโบราณแสดงในชุมชนทำให้เกิดพิพิธภัณฑ์ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนที่ได้ร่วมแรงกายร่วมแรงใจในการสร้างและรักษาพิพิธภัณฑ์แห่งนี้สืบมา นอกจากนี้ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่นำมาใช้ในการท่องเที่ยวยังมีทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ประเพณีและพิธีกรรมในการเก็บน้ำผึ้งหรือตีผึ้ง ประเพณีการเลี้ยงศาล

พ่อปู่บุญมา ประเพณีการทำบุญกระดูก 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย และรวมไปถึงความทรงจำในอดีตของการลี้ภัยสงครามในหลุมหลบภัย สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน ดัง Duangwiset, 2014, p. 13) กล่าวว่า วิถีชีวิตพื้นบ้านและเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นสัมพันธ์กับภูมิความรู้และโลกทัศน์ที่มนุษย์มีกับระบบนิเวศและธรรมชาติที่อยู่ในถิ่นฐานบ้านเกิด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ดำเนินไปพร้อมกับจักรวาลวิทยาที่สอนให้มนุษย์เห็นการดำรงอยู่ของธรรมชาติเป็นสิ่งที่ต้องให้การเคารพ ในหลายวัฒนธรรมความรู้ที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและภูมิประเทศคือกลไกที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นรู้จักคุณค่าและการดูแลรักษาธรรมชาติ อย่างไรก็ตามการเติบโตและการขยายตัวของเมืองส่งผลให้การสืบทอดและอนุรักษ์รักษาความรู้ท้องถิ่นทำได้ยากยิ่งขึ้น มนุษย์มีการเรียนรู้ ปรับใช้และรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างเคารพผ่านการกระทำประเพณี พิธีกรรม ศาลเจ้า ความเชื่อ โดยใช้เรื่องเล่าในการยกระดับของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ และให้ความหมายกับสถานที่ กับประเพณีพิธีกรรม สอดคล้องกับแนวคิด การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ซึ่ง Chuwongloet (2024, p. 48) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนาธรรมที่น่าสนใจว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสมัยใหม่มุ่งเน้นไปที่การบริโภคความหมายของสถานที่และกิจกรรมวัฒนธรรมที่หลากหลายในชุมชนต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวด้านอาหาร ศิลปะ สถาปัตยกรรม งานเทศกาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการบริโภควัฒนธรรมชั้นสูงมาเป็นชีวิตประจำวันและชุมชนท้องถิ่น

การรวบรวมข้อมูลพบว่าข้อมูลในมิติของการรับรู้ความหมายของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และสายตรีพัฒนา 7 ยังคงมีความจำกัดเฉพาะกลุ่ม เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุในชุมชนที่นับวันจะเหลือน้อย และไม่มีกระบวนการในการถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ผลที่ตามมาคือการอธิบายและให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้อาจเลือนหายไปตามกาลเวลา สอดคล้อง Duangwiset (2014, p. 13) กล่าวว่า การเติบโตและการขยายตัวของเมืองส่งผลให้การสืบทอดและอนุรักษ์รักษาความรู้ท้องถิ่นทำได้ยากยิ่งขึ้น การพัฒนากระบวนการในการลดช่องว่างขององค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละช่วงวัยจึงต้องเป็นกระบวนการที่ต้องมีและดำเนินการ ดังที่ Tharawan (2024, p. 47) กล่าวว่า สถานการณ์วัฒนธรรมในสังคมไทยที่ปัจจุบันผู้คนต่างรุ่น เรียกว่า “คนรุ่นเก่า” กับ “คนรุ่นใหม่” ต่างฝ่ายต่างยึดเอาวัฒนธรรมของตนเป็นที่ตั้ง คนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในสังคมถูกบ่มเพาะมาคนละแบบ คนละสิ่งแวดล้อม จึงแสดงออกตามวัฒนธรรมของตน สะท้อนให้เห็นว่าวิธีคิดของคนในชุมชนที่แตกต่างกันในช่วงของเวลา แม้จะอยู่ในวัฒนธรรมเดียวกัน แต่วัฒนธรรมต่าง ๆ ก็มีความแตกต่างกันในคนแต่ละรุ่น ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมองวัฒนธรรมในมิติของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

ด้านการพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย พบว่า การพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อยและการพัฒนาคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย มีค่าประสิทธิภาพของคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยมีประสิทธิภาพ (E1/E2) ที่ 87.87/91.22 โดยคะแนนจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละครั้งมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.87 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 31.22 ซึ่งคู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยมีค่าตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนค่าดัชนีประสิทธิผลของคู่มือพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยเท่ากับ .6256 คิดเป็นคะแนนพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 62.56 ซึ่งผลการทดลองดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงาน ผลการทดลองมีผลไปในทางสอดคล้องกับงานของ Ketwan (2019) ที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อมุ่งศึกษาการสร้างหลักสูตรสำหรับฝึกทักษะการใช้ภาษาไทยให้แก่ยุวมัคคุเทศก์ให้สื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยให้แก่ยุวมัคคุเทศก์ในการสื่อสารอัตลักษณ์

และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์และเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้การอบรมแบบทดสอบ ฝึกปฏิบัติ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยฝึกอบรมให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดบัวโรย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 คน เนื่องจากวัดบัวโรยยังขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง และขาดบุคลากรด้านการนำเที่ยวชมสถานที่ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากข้างต้น ผลการศึกษาวิจัยพบว่าหลักสูตรสำหรับฝึกทักษะการใช้ภาษาไทยให้แก่ยุวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดบัวโรย ประกอบด้วยทักษะการใช้ภาษาไทยด้านการนำเสนอ หลักมัคคุเทศก์เบื้องต้น และความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของวัดบัวโรย ทั้งนี้ผู้เข้ารับการอบรม มีความสนใจ ตั้งใจในการเรียนรู้ ตั้งใจฝึกฝน เมื่อฝึกอบรมจนครบตามระยะเวลาที่กำหนด พบว่า มีพัฒนาการด้านทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการนำเสนอ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ผู้เข้ารับการอบรมยังมีความพึงพอใจต่อหลักสูตร ค่าเฉลี่ยที่ 4.82 ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่มีกลุ่มตัวอย่างในการทดลองในช่วงอายุที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงการใช้รูปแบบของการพัฒนาประกอบด้วยการฝึกปฏิบัติแบบทดสอบ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ ความสัมพันธ์ของผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับช่วงวัยระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการทดลองใช้หลักสูตรที่สะท้อนการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการเล่าเรื่องที่มีค่าสูงตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในปลายทาง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นปลายทางย่อมสะท้อนกลับไปที่กระบวนการในการดำเนินการระหว่างทาง และสะท้อนกระบวนการดำเนินงานต้นทาง นั่นคือกระบวนการพัฒนาและได้มาของหลักสูตรการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย และคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย จากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้วางแผนกระบวนการพัฒนาเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้ และการประเมินผล

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานนับว่ามีส่วนสำคัญในการออกแบบหลักสูตร เพราะการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูลจะทำให้พบประเด็นที่สำคัญและนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการทำงาน ความรู้พื้นฐานจึงเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการศึกษาทำความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลบึงเจริญ ทำให้เห็นถึงแหล่งศักยภาพที่สำคัญของการท่องเที่ยว และมุ่งตรงไปยังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทำให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอและเป็นประโยชน์ รวมถึงข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย

เมื่อได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการพัฒนาหลักสูตร จึงได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทางที่ได้ศึกษาค้นคว้าและข้อมูลที่มี ภายใต้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มีประสบการณ์โดยตรงในด้านการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย รวมถึงการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในด้านภาษาและการสื่อสารและการพัฒนาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ซึ่งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้รับจึงช่วยปิดช่องว่างของหลักสูตรและคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย ก่อนการทดลองเพื่อประเมินผลจากการนำไปใช้และปรับปรุงให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การดำเนินการตามกระบวนการ 4 ขั้นตอนดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lunbutda (2018) ที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์สำหรับโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชัน ตำบลสำโรง อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์สำหรับโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชัน เพื่อพัฒนาหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์สำหรับโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชัน และประเมินผลการใช้หลักสูตรยุวมัคคุเทศก์สำหรับโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชัน กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้

เป็นคณะครูโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชัน จำนวน 10 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 30 คน จากการเลือกโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์การประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ หลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติและสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ของโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชันมีกระบวนการในการพัฒนาทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้ และ การประเมินผลปรับปรุงหลักสูตร ด้านผลการประเมินการใช้หลักสูตรยุวมัคคุเทศก์สำหรับโรงเรียนสมาคมจักรยานสมัครเล่นบ้านผาชัน โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าเฉลี่ยร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเท่ากับ 77.8 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การดำเนินการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามที่ได้กล่าวข้างต้น หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนามีสาระสำคัญของหลักสูตรในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เมื่อนำหลักสูตรและคู่มือการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยลงสู่การฝึกปฏิบัติการทดลอง โดยผลการดำเนินการได้หลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนชั่วโมงทั้งสิ้น 15 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นชั่วโมงทฤษฎี 5 ชั่วโมง และชั่วโมงปฏิบัติ 10 ชั่วโมง โดยพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย การแบ่งชั่วโมงปฏิบัติและทฤษฎีแตกต่างกันและให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติมากกว่าทฤษฎีเพราะการสื่อสารเป็นทักษะด้านการใช้ภาษาและการพูด การสร้างทักษะจึงต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ สอดคล้องกับงานของ Phuthon et al. (2020) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนามัคคุเทศก์น้อยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาคุณลักษณะของมัคคุเทศก์น้อยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนามัคคุเทศก์น้อยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า บุคลากรของสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 14 คน และ 2) มัคคุเทศก์น้อยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 260 คน ใช้การสุ่มกลุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสนทนากลุ่ม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้หลักวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนามัคคุเทศก์น้อยสำหรับการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติงานในด้านจริยธรรมในอาชีพมัคคุเทศก์โดยควรมีกิจกรรมการให้ความรู้ ฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย สร้างจริยธรรมในวิชาชีพมัคคุเทศก์ให้กับมัคคุเทศก์น้อยกลุ่มใหม่ ๆ อยู่เสมอ 2) การสร้างแรงจูงใจในการเป็นมัคคุเทศก์น้อยเพื่อให้มีมัคคุเทศก์น้อยปฏิบัติหน้าที่โดยการให้เกียรติบัตร การจัดเสื้อผ้า-เครื่องแบบนำเที่ยว เพื่อสร้างความภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ 3) การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนามัคคุเทศก์น้อย การทำความร่วมมือกับชุมชนหรือโรงเรียนในพื้นที่

นอกจากนี้ในการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการเข้าใจข้อมูลของชุมชน การฝึกปฏิบัติการใช้ภาษาเป็นสำคัญยังสอดคล้องกับงานของ Matangkha et al. (2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนามัคคุเทศก์อาสาสมัครเพื่อการนำเที่ยวชุมชนกุฏีจีนและชุมชนวัดกัลป์ยาณ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีที่กำลังศึกษาวิชาไทยคดีศึกษาจำนวน 36 คน ให้สามารถปฏิบัติ

หน้าที่มัคคุเทศก์อาสาสมัคร นำชมสถานที่สำคัญในชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ ตลอดจนอธิบายกิจกรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ ของ 2 ชุมชนนานาชาติ 2 แห่งแรกของกรุงเทพมหานครให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การดำเนินการวิจัยประกอบด้วยการจัดทำคู่มือนำเที่ยวชุมชนเป็นภาษาอังกฤษโดยเน้นการสื่อสารด้านการพูด มีการจัดการฝึกอบรมทั้งที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนทั้งสองแห่งนี้และการฝึกปฏิบัติด้านภาษา และนำนักศึกษาลงพื้นที่เพื่อฝึกปฏิบัติงานจริง ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการนี้อยู่ในระดับมาก ฉะนั้นการที่หลักสูตรได้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมมากกว่าความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการใช้ภาษาด้วยการฝึกปฏิบัติมากกว่าการหาความรู้จึงส่งผลไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการทดลองใช้หลักสูตร

งานวิจัยที่กล่าวในข้างต้นได้เผยให้เห็นแนวทางในการออกแบบเนื้อหาและกระบวนการพัฒนาที่เน้นการสื่อสารและภาษาแล้ว ยังพบว่ามีผลจากงานวิจัยของ Ruenroengchai (2015) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากำลังคนระดับอาชีวศึกษาของสาขาอาชีพมัคคุเทศก์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาของสาขาอาชีพมัคคุเทศก์ของตลาดแรงงาน เพื่อวิเคราะห์สภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาของสาขาอาชีพมัคคุเทศก์ และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาของสาขาอาชีพมัคคุเทศก์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็น (PNI-Modified) การสัมภาษณ์ และการประชุมสนทนากลุ่ม จัดทำร่างแนวทางการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสาขาอาชีพมัคคุเทศก์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า Modified Priority Needs Index และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสาขาอาชีพมัคคุเทศก์ ประเภทนำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ในกรุงเทพมหานคร รวมถึงวิเคราะห์สภาพและปัญหาในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสาขาอาชีพมัคคุเทศก์ ผลการวิจัยพบว่าทักษะที่ต้องการการพัฒนามากที่สุด คือ ทักษะการสื่อสารเพื่อการนำเที่ยว และยังพบว่าการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนรู้จากการทำงานมากที่สุด

การพัฒนานักเล่าเรื่องน้อย หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ เพื่อชี้ให้เห็นพื้นฐานด้านการพูด ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว หลักการสร้างเรื่องหรือบทพูด การพัฒนาบุคลิภาพและการทดลองในสถานการณ์จริง การกำหนดหน่วยการเรียนรู้เป็น 5 หน่วยจึงมีความเชื่อมโยงระหว่างทักษะการพูด ทักษะภาษา และความรู้ทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การเป็นนักเล่าเรื่องน้อย ซึ่ง Chawangklang (2017) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาต่างประเทศ สำหรับยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ชุมชนบ้านด่านเกวียน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาต่างประเทศสำหรับยุวมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นชุมชนบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนด่านเกวียนวิทยา จำนวน 60 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน แบบสอบถามความต้องการการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาษาต่างประเทศ แบบประเมินความสามารถในการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรแบ่งเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเด็นอภิปรายข้อสุดท้ายเป็นโครงสร้างของหลักสูตร จากการพัฒนาหลักสูตรนักเล่าเรื่องน้อย มีรายละเอียดในหลักสูตรมีการระบุประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย 12 ประเด็น คือ ความเป็นมาของ

หลักสูตร วิสัยทัศน์ของหลักสูตร คุณภาพของผู้เรียนในหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร กลุ่มเป้าหมายของผู้เรียนในหลักสูตร คุณสมบัติของผู้เรียนในหลักสูตร ระยะเวลาการศึกษาของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร สื่อการเรียนรู้ในหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลในหลักสูตร เกณฑ์การผ่านหลักสูตร ซึ่งผลการดำเนินการพบว่ามีทิศทางที่ใกล้เคียงกับหลักสูตรของ Iam supha (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับมัคคุเทศก์น้อยในจังหวัดสิงห์บุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรม 2) แบบสอบถาม 3) แบบสัมภาษณ์ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตร และวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยในจังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย (1) หลักการ (2) จุดมุ่งหมาย (3) โครงสร้าง (4) ขอบข่ายเนื้อหา (5) กิจกรรมในการฝึกอบรม (6) สื่อประกอบการฝึกอบรม (7) ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม (8) เอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร เอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับมัคคุเทศก์น้อย (9) การวัดและ ประเมินผล (10) แผนการจัดการฝึกอบรม

จากการนำเสนอความเห็นประกอบผลของการวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรนักเล่าน้อยที่ต้องอาศัยความรู้บูรณาการหลายด้านเข้าด้วยกัน เช่น ความรู้ด้านภาษา ความรู้ด้านวัฒนธรรมคติชนวิทยา ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ ความรู้ด้านการวัดและประเมินผล รวมไปถึงปรัชญาการเรียนรู้ที่เป็นต้นทางของการเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัย จึงถือได้ว่างานวิจัยนี้ต้องใช้ความเป็นสหวิทยาการมาบูรณาเข้าด้วยกันอย่างลงตัวจึงจะสามารถขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งต่อไปควรได้นำแนวทางการพัฒนานักเล่าเรื่องน้อยชุมชนตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ไปวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงวัยของชุมชนตำบลบึงเจริญที่เรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาแนวทางในการพัฒนานักเล่าเรื่องผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ

References

Bangmo, S. (2008). **Training and meeting techniques** (4th ed.). Witthayaphat. (In Thai)

Binmat, W. (2006). **The effectiveness of the 5th international general tour guide training program, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University** (Master's thesis). Srinakharinwirot University. (In Thai)

Chawangklang, P. (2017). **Development of a foreign language training curriculum for young local tour guides in Ban Dan Kwian community.** Nakhon Ratchasima Rajabhat University. (In Thai)

Chiangson, S. (1999). **An analysis of investment in human resources through training of Krung Thai Bank Public Company Limited** [Master's thesis]. Kasetsart University. (In Thai)

Chuwongloet, A. (2024). **Cultural tourism, in 100 Contemporary Anthropological Concepts.** Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)

Duangwiset, N. (Ed.). (2014). **Community, power, nature: An anthropological perspective.** Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)

Hanchangsi, B. (1997). **Economics of human resources.**: OS Printing House. (In Thai)

Human-Environment Management Research Project. (2000). **Study project for the preparation of an action plan for the restoration of tourism resources in protected areas (Chiang Mai).** Graduate School, Chiang Mai University. (In Thai)

Iamsupha, M. (2015). **Development of a cultural tourism training curriculum to prepare for the ASEAN Community for junior tour guides in Sing Buri Province.** Rajamangala University of Technology Thanyaburi. (In Thai)

Ketwan, N. (2019). **Guidelines for developing Thai language skills of young tour guides to communicate identity and promote cultural tourism: A case study of Wat Buaroi.** Huachiew Chalermprakiet University. (In Thai)

Khao On, C. (2008). **Demographic factors and behaviors of Thai tourists related to satisfaction in tourism resources: A case study of Suan Phueng District, Ratchaburi Province.** Naresuan University. (In Thai)

Khururattana, S. (1996). **Training: Principles and practices.** Srinakharinwirot University Prasarnmit. (In Thai)

Lim Aphichat, K. (2001). **Learning and practicing classroom research** (4th ed.). Ngam Chang. (In Thai)

Lunbutda, S. (2018). **Development of a junior tour guide curriculum for the Ban Phachan Amateur Bicycle Association School, Samrong Subdistrict, Pho Sai District, Ubon Ratchathani Province** [Master's thesis]. Ubon Ratchathani University. (In Thai)

Maharatsakun, P. (2000). **New approaches to human resource management.** n.p. (In Thai)

Makchaeng, S. (1996). **Principles of tour guiding.** Odeon Store. (In Thai)

Matangkha, C. (2019). **The development of volunteer guides for Kudeejeen and Wat Kalaya communities.** Dhonburi Rajabhat University. (In Thai)

Matthayomburut, W. (2012). **Tourism patterns.** http://tourismatbuu.wordpress.com (In Thai)

Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). **Regional development plan, AD 2017–2022 (Revised 2019).** Office of the National Economic and Social Development Board. (In Thai)

Office of the Rajabhat University Presidents. (2019). **Rajabhat University strategic plan for local development (AD 2017–2036).** Office of the Rajabhat University Presidents. (In Thai)

Phuthon, T. (2020). Development of junior tour guides for eco-tourism at Chet Kot – Pong Kon Sao, Tha Maprang Subdistrict, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. **Local Governance and Innovation Administration, 4** (3), 249–266. (In Thai)

Provincial Strategy and Data for Development Group. (2023). **Four-year Buriram provincial development plan.** Buriram Provincial Office. (In Thai)

Royal Institute. (1992). **Royal Institute dictionary.** Aksorn Charoen That. (In Thai)

Ruenroengchai, S. (2015). **Guidelines for the development of vocational-level manpower in the tour guide profession to meet labor market demands** [Master's thesis]. Chulalongkorn University. (In Thai)

Samitthikrai, C. (1999). **Training personnel in organizations.** Chuanphim. (In Thai)

Sirichaisin, K. (2006). **The development of a junior tour guide training curriculum on Wat Phra Si Rattana Mahathat Woramahawihan for Grade 5 students** [Master's thesis]. Naresuan University. (In Thai)

Sompen, P. (1999). **Principles and methods of farmer training.** Faculty of Science and Technology, Surin Rajabhat Institute. (In Thai)

Sucharinaphong, P. (1997). **Tour guides.** Kasetsart University. (In Thai)

Sukprasoet, P. (1997). **Training strategies.** Kasetsart University Press. (In Thai)

Temdi, A. (2002). **Development of a learning kit on conserving community tourist attractions for primary school students in Suan Phueng District, Ratchaburi Province** [Master's thesis]. Silpakorn University. (In Thai)

Tharawan, K. (2024). **Cultural Relativism, in 100 Contemporary Anthropological Concepts.** Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)

Theppaeng, C. (2007). Tourism industry tour guide. **Cultural Trends, 8** (13), 53–56. (In Thai)

Tourism Authority of Thailand. (2001). **National Ecotourism Action Plan.** Tourism Conservation Division, Tourism Authority of Thailand. (In Thai)

Warakunwit, S. (2003). **Introduction to the tourism industry.** Fueangfa Printing. (In Thai)